

2
ЖУРНАЛИСТЛЕ БЛА ТЮБЕШИУ

Чирик кёлге юсюнден китап, сурат кёрмюч, документли фильм жораланырыкыдыла

Черек району администрациясында Чирик кёлню тинтиуу бла корешкен дайверле пресс-конференция бардыргандыла. Анта Чирик кёл биринчи болуп кирген жаша, экиси да «Голубое озеро» илму араны директорлара, сууга терен тошуу жаны бла Россияны рекордменлери Игорь Галайда бла Роман Прохоров. «Чирик кёлню тинтиуу» проектин авторларындан бири, суратка алычу Виктор Плугшин, ол проекти директору дайвер журналист Богдана Ващенко, техника дайвингди инструктор, Великобританияда сууга терен тинтиуу рекордун ээси, Робсонна кёлге 209 метр теренликке киргенде болушкан

кёре, бу кёлден бир минутка 8 кубометр суу кетеди. Карстовый болганы себепли аны жаңында дорбунары болууга болуктуу деген аксыл башынга билгенлей турдаы. Водоплаз алааны табарга юрөшөдиле.

«2000 жылда 30 метрге киргенбиз, бир тюрлю дорбун да кёрмөгөнбиз», дегени Игорь Галайда. «Артада 2004 жылга са дери 100, 120, 150, 180 метр теренликке дери тошгонбиз. Андан сора КэМР-ни Правительствосу Черек району администрациясыны тире кытышыуу бла былгый ариу таштайып аты болган да тинтиуу ишлене бардырына дайвинг араны мурдору салдырганы ошу этеди. Тинтиуу ишле бек тынч бара

Солдан онгга: Темиржанлы Махти бла Игорь Галайда.

Солдан онгга: Виктор Плугшин, Богдана Ващенко, Сергей Горпинок, Эдуард Жуажев.

Пресс-конференцияга келген журналистлери.

дайверлени командаларыны начальни Сергей Горпинок, КэМР-ни суу тубюнде спортдан федерациясыны президенти Эдуард Жуажев, Черек району администрациясыны башчысы Темиржанлы Махти, аны орунбасары Эристуараны Адраман кытышкандыла.

Алга сёзю Игорь Галайда бергенди. Ол бу кюнде Чирик кёлню тинтиуу жаны бла бир неча ийинде бардырылган экспедиция бошылган билдиргенди. Бу жол кёл тубюне тошуу бек кызыл болганды. 13-чю январьда Мартин Робсон сууга киргенде, анга болушкыга ызындан он дайвер баргандыла. Алдан бири Андрей Родионов баллондун иштанга хау бармай алганды. Аны хумидитен пресс-конференцияга кытышканла бир минуттуу соулетгенди.

Игорь Галайда айтканга кёре, Иван Грозныйн заманында бу тирде керуанла (караванла) жорюкчылды. Алай кыял эл, бул озган эморно 1926-1927 жылларнда профессор Кузнецов юрөшөндү. Союзну заманында бир неча экспедиция болганды. Ала, керекликти тинтиуу, тынгылы информация жияламындыла. Ол себептен дайверлени проектлери тайбатуны былай сейрилик затын дунинга ачык эткенди. Аны тынгылы тинтиуу энди кылыгча алгандыла. Муну кыял Францида, Мексикада, Югославияда да бардыла. Аланы юсеринден кеп зат белгиледи. Кузнецовуу кырауларына

эдиле. Дорбуннага кыраганы атигалы профессор Джобани Палино кёлден кыяллы бир суу кеткени тохтадырганды.

Биз бла Игорь Галайда Андрей Родионов кыялы билгени энди аяк юсюне тура башлаганы аны айтканда, жыйылганла аны кызыуу кыарла бла тубегенди. Бу жигит, Чирик кёлге 209 метр теренликке тошуун, дуня рекар салганды.

Виктор Плугшин Черек тарндан бу жол ишлери эки-юч жылга созулукчу улуу проекти башланганы болганын чертегенди. «Бу кыялыны адамлары болуп, былай сейрилик затын юсюнден башкала аз билгендерине жаны кыялгандыла», дегени ол.

«Эбрүнуу, Байкалы билмөгөн жокду. Ол угач да, иерге жарган суу болган кёлню тинтиуу корешкен институт окуна барды. КэМР-ни архивинде ишлей, кёл суйрилик документ, суратла, бу кюнде бардырыла турган тинтиуде да кирип, китап басмаланырыгы да айтканды Виктор Плугшин.

Техника дайвингден инструктор Сергей Горпинок кёлге кирген водоплазаны ишлери Айгач учан астронавтаптан тынч болмагынын билдиргенди. Анда адамны органыларна болган давление жаны бир атмосферады, 200 метр теренликке 20 атмосферга кысыды. Алай кызыл болмулда ингилизми Мартин Робсонна сынаулу дайверини он

водоплаз хар керекли затла бла жалчылханлай турдыла. «Голубое озеро» илму араны директору Роман Прохоров проекти техника жумушларыны юсюнден айтканды. 40 метр теренликке дери баллонманы биз сулгун хау бла топтутуп, сууга кыоркмай киргире болуктуу. Андан теренде ол хауа адамы санына наркотика хау этти башладыла. Ол себептен андан эншеге тошуу ючюн, баллонда хауага гелий кушулдыла. Мартин Робсон 209 метрге тошкенде, баллондада испордот жангыз беш проценти тутканды, кыалганы гелий бла оз болгандыла.

Алай теренликке давление 20 кере кеп болды. Давление улуу болган жерде хау да кеп кыратылады. Сора 6-7 сагатны келге кирип турганы бузламача амалда да этиледиле.

Бу жол 4 метр теренликке дайверлеге деп юйкоч салгандыла. Ол неге керекчи? Ол теренликте 2-2,5 сагат заманын этдоридиле, чыгардан алгач. Алайда Мартин Робсонна жаны ашарык келтиргенди. Кёлню суйуу сууктуугу 8 градусту жылы бу кезюнде. Ол юйкоч огодана Ващенко Чирик кёлню

Бюсюнден китап болуугууу, сурат кёрмюч да кыраалгыны юсюнден айтканды. Китапны презентацияны сурат кёрмюч да алгач Москвада 16-чы 19-чу февральда бардырылгыдыла. «Золотой делфин» деген фестиваль да болуугуу. Ол 15-чи апрельден 15-чи майга дери Нальчикде Милет музейде да бардырылгыды. Ызы бла сурат кёрмюч бла Украинага, Франци

ялга, Германияга, Англияга, Польшага да барлыктыдыла. Япониядан кинога алычу кыауму бла Чирик кёлню юсюнден документли фильм алдырготуу деп келшимиз этиледиле.

Андан сора ол кёлню терети аны «Раубуз» терек болганын айтты, Темиржанлы Махтиге саугага бергенди. Аны автору а Виктор Плугшинкиди.

Темиржанлы Махти пресс-конференцияга келген журналистлери, Чирик кёл тинтиуу ишлени бардырганында да кеп саз эткенди. «Дайвинг араны каниминки деп биз кёлге соралды», дегени ол. «Аны черкелени жуупалгыгы болган «Черек-1» обществону таматасы Мокскалы Руслан ишлеткенди. Бу араны юч иеси барды. 25 проценти муниципальныкышы, кыалганына уа мокскалы бла Мокскалы Руслан иелик эткенди. Чирик кёлню тинтиуу ишле междиле, Россияны Илму академиясы да кышуурула деп ышанылды. Бу жигит жашла, мындан ары негерлени замансыз таз этми, туткан ишлеринден кыуанысын»

Журналистлени сорууларына дайверле тынгылы жуап бергенди. Кёлню тубю кыялганды дил сорганды: тобо башка айланган конуса ушайды, дегенди.

МАМАЙЛАНЫ АЛИИ.
Суратланы автор алганды.

Реликвияны кырагы

Байрам ингирле кыуар муратым барды...

Озган байрам кюн КэМР-ни халк артисти, назмучу, жырыч, композитор эмда малкыр халкны анты шуву Тамбийлыны Кыасбот «Заман» газетде кыонакча болганды. Байрамлага аталган концертлери биз аны кырауыбыз, алай бу жол башка жумуш бла келгенди да, ушаргыбыз аны юсюндеди.

«Кыасбот, жол кел. Сен бизни ариу жырыларн бла кыуандыра тураса. Не жумуш бла келгенсе республикага?»

Мен жырычмы. Жумушум да аны бла байлалды. Тамбюрюнда кырау турса, кыялыны байрамларына аталган концертлени. Жюзе бла адамла сыйынган маданият юйени сахналарында белгиле артисте чыгып жырып, турса, улуу аукулук алырды келетиле. Ол миллениу культураны сактауу да улуу себепликди.

Дагыда биз алада жангы жырыла тынгылабыз, жангы жырычла, композиторла, назмуучула бла танышкыбыз. Адамны алычу уянычы солму конлери да болууга керекдиле. Биз ишли миллетбиз. Малчылыкка, жерчиликке, кыурулуша, жашууу башка белюмлеринде да кимден да артык кыялмай уруубуз. Ахтыкы алимлербиз, жазуучуларбиз, спортчуларбиз да бардыла.

Алай солуга жеткенде уа, анда ишим, мында жумушум дейбиз да, ол заманы кесибоден кызыганбыз. Кызыа айтканды, ичи солуй билмейбиз. Мени алай солуй ингирле турар аксылым барды. Биоплюкче бери аны ючюн келгенде.

Жангы башланган иш кеп сорууда да туурдаы. Башында айтканым, адамла зала олупуру, артисте уа сахнада жырып кетипми кызылдыла? Огъесе солуй ингирлени башха тюрлю еладуру аксылым барды?»

Эрттенде бери да ара толкналдыла жангы жылы ингирине кызырып «Тулбой огонку» кырау турдабы. Адамла, кыауму-кыауму болуп, азым да ашай, суу да иче, бир бирлери бла тамаша, халар айта, санагы чыгып артистте да тынгылай туркандыла. Кесирини кыонакча сунмай, юйериндеча жюрюктөргө керекдиле. Байрамны он халда бардыры аксылым барды.

Быланда бир затка эс бурайлык. Столларында концерт-кыалат, татты суула, кыет-жамык сокла келетиле.

Диана Гегировага беш жыл болады, алай аны гиче жюрюкчиги ачуудан толдуу. 21-чи ноябрда 2010 жылда аны агады Келме элде уакуастый Мартин Гегировну этпоргенди. Кызычыг атын бек сюз эди, аны изилгенлей турды. Туузжылык кыярындагычы Мурат анын кыялымаз ючюн, тасан эс этергенди, жылгады. Дианачыга уа, не амал да этип, «папа» деген сёзю куурда кыайтары турды. «Мама, мен алгын папа бла кыялы жырып учим, эсиндемин!» Кеп алай жорюкчиги болук эди. Дианачынысы Инна Музыка театра буткалтер болуп ишлейди. Кызычыгы бир спектаклины кырамай оздумайды. Артист болууга сюеди!

болуктудыла. Сырадан башлап бир тюрлю ичи айлангырык тойлоду. Ичи болган жерде кыярыгы жорюдо. Манга аны кереклиси жокду. Не кыады да ариу, ичи солурну изилерки. Ариу солуд да, кесибини тап жюрюте да билгире керекчи.

«Адамны юсюне – башына, тизгинине эс бурулуукму? Ары келгенде кыс кийимлени не формасы болуукму?»

«Энди бизни оюмузду былайды. Эр кийимлени костюмлары болууга керекчи. Галстуклары болмаса да жараргыды. Тиширюланы да жыркыларгы болса тыншыш эди.»

Диана Гегирова.

Эр кийимден эсе аланы ариу-укуларын кесирини кийимлери бек ачыктыгыла. Кызыа айтканды, да, кызыла-кызыла, жашла да – жашлана кийинсине, тизгиле болсунча.

Биз солуй ингирни камерага алдырып, дисклетге жаздырыкчыбыз. Сора бери келгенлени хар бирине да берликбиз. Бир кыаумуна саткан да этерикбиз. Адамла олтурган жерлени юч камера бла жаздырылыкчыбыз. Хар бирине да өшөнгөн шашитиней, телени окунуу кырунгенлей турдуктуу. Аны ючюн окуна солуга келгене кесирини тап жюрюктөргө керекдиле.

«Солуй ингирни ресторанда да бардырып, аны жаздырып да этип, артистлеге да тилесин, ол улуу кыуаран болуук тойломоду?»

«Аха кыуаран, андан сора да, этилликди. Алай кыуарач этмей не зат этилликсы. Аны ючюн солуй ингирини хак бла этерикбиз. Башыча айтканды, билетле сатаркыбыз. Багызы эки минт сом бла жарым болууктуу. Шиндөгө хар кыуарчада былай ише бардыра турганда, Анда билетни юч минт

сом бла жарымга сата эдик. Малкырым мени бек сюеми. Мен да аны жанчыма керемди. Мында билетлени андан уч этемиз.»

«Кыасбот, былай солуй ингирле жаш драмуланы ачыккыла да себеплик этерикдиле дейсе. Ол а кыялы бла болуукму?»

Ариу жырыла, назмууга конурла кыраурыкчыбыз. Сөз ючюн, биринчи солуй ингирни 12 февральда бардырыгач деп турдуктуу. Ол сюйегенлени халкыла аралы ючюндө. Анга деп назмуу жазганына сауга берликбиз. Жыр айтканга да алай. Алай бла жаш назмууга, жырычга кесини кырунотрог оң болууктуу. Солуй ингирлерибизге белгиле композиторлор, жазуучулардан чакыра турдуктуу. Жаш драмулга багыла ала бичиркидиле.»

«Онекинчи февральга кеп кыалмаганды. Ол кыяда бардырылыкчы эм ары кыайсы жырыча келликди?»

«Сизни Долникс деп бир ариу жорюкчиги барды. Алайда «Долникс» ресторанын экичи эткенда өтдорлюкбиз. Нальчикде кеп аш юйөлдө болганын. Барындан да бек аны жаратканы. Бу жери анда сайлыганыма. Жырчыдан кесиринде айтканды уа, Беччаланы Гидия, Шунгараны Хорлам, Баччаланы Ахмат, Байрамукланы Айда, Жаңыбекланы Мадина, Байкулланы Солтан эми башкалар болууктуу. Кесини да жырларыкчыла.»

«Белгиле жырчылары атырын санадым. Аны жырылганына кыяры элтан да бир кере тынгыларгы сюйеге кеп болуукму?»

«Ийле» деген продюсер арабыз барды. Аны генеральни директору кесиме. Толтурчуу директору уа Эдванланы Мадинады. Мында Нальчикде жашайды. Билетлени саткы ишини да бардырады. Ага 8828077853 телефон номер бла сөшөшү билдиргич болууктуу.

Биринчи ишимбизге кеп билет этмегенбиз. Кырачы-малкыр жырыла иштитери сюйеге ашыкчысыла. Биз а кеси жанчыбыздан сюйемиклени халкыла аралы ючюне аталган байрам ингирбиз кыте дери эсе кыялыча этерге керекчирикбиз.»

«Сай бол, Кыасбот. Башланган ишинде Аллах болсун.»

Ушакчы **ОСМАЙЛАНЫ** Кыясы бардырганды.

Бир сабий да жиямасын!

Ахыры. Аллы 1-чи беттеди.

Диана Гегировага беш жыл болады, алай аны гиче жюрюкчиги ачуудан толдуу. 21-чи ноябрда 2010 жылда аны агады Келме элде уакуастый Мартин Гегировну этпоргенди. Кызычыг атын бек сюз эди, аны изилгенлей турды. Туузжылык кыярындагычы Мурат анын кыялымаз ючюн, тасан эс этергенди, жылгады. Дианачыга уа, не амал да этип, «папа» деген сёзю куурда кыайтары турды. «Мама, мен алгын папа бла кыялы жырып учим, эсиндемин!» Кеп алай жорюкчиги болук эди. Дианачынысы Инна Музыка театра буткалтер болуп ишлейди. Кызычыгы бир спектаклины кырамай оздумайды. Артист болууга сюеди!

Солдан онгга: Татьяна Хашхожева, Зарина Канукова, Упналаны Аминат.

Ачык сёлөшүү

Ахыры. Аллы 1-чи беттеди.

Ол а общежитие керти да тынгылы ремонт эттерге кереклисине жангиргенди эмда былай аны жангыртурга, анда болган оборурунаны да алышындырырга белгиленгенни айтканды. Упналаны Кызим а бу ишни озорга арталдыла жарамалыгынын, ол студентлени жашуу болумларына кыялы тырыгы, ала кыялмайлы турду. Аны ороборуу болганын бек кыаты эсертгенди. «Компьютерлени эмюрюнде уз болмагыны кыуарчур тойломоду», деп кыошканды.

Колледжлени студентлери.

«Политехника колледже ишлене устаза уа Нальчикде Горький аты орамда төрт жыл мындан алгача кюлген мекемеларына кыачан ремонт этилгини, ала ары кыачан керекликтерини юсюнден соргандыла. Уяна улуу ол КэМР-ни Билим беруу эм илму министрствосуну эмда Кыабарты-Малкыр кыуар университетини иши болганын айтты: «Аланы бири да ол вопрос бла манга бир кере да келмегенди», дегениди.

Ол жеткенде сора биз журналистле, преподавательле бла сөлөшөгөнбиз, студентлени мытырыкчыларыны сылтаулары соргандыбыз. Правительствону Председателини орунбасары челигини юсюнден алагы бир сагат алгач билдиргенди, аны себепли тобошуге тынгылы жазыларында заман болмай кыалганды, андан сора да, студентлени аспамысы шендо солугадыла деп, аланы сылтаулары ол болганды.

Кырамашы

Ахшы атламла

Кыабарты-Малкыр Республиканы жол молак жаны бла кыярал комитети кеп болмай кыураалганды. Алай ол кысыка заманын ичинде аны, автомобиль, жолланы сактау, хайырлануу эл жангыртуу жаны бла белюмю бир кыауму ишле тамамалганды. Аланы санында 2012 жылда регион жоллары кыайсыларында эм муниципалый райононда тротуурларга бла кыабартыла барганызлага ремонт этилгире керек болганыларны тизмелерин кыурагандыла. Дагыда бу комитет юсюндагы жылы биринчи кварталында черкелде кыюрлени топлери бла барган суу ызылан таз халгача келтируу жаны бла ишлени бардырууу проектин да кыураганды.

Региональнелы жоллары кыш кезинде таз халда тутугууга бу ведомство дайым контроль этгенлей турды. Дагыда КэМР-де МБД-ны УТИБДД-сыны подразделенилары бла бирге республиканын автомобиль, жолларында жюрюдо кыоркуу-суулукну конелдирүү жаны бла бирге ишленгелей турдыла. Жуккуу кезинде генеральнелы подраделени-чкелгенген жуупалгыгы болган «Партнер» общество жол знаката орнатуу, жолланы жанларын кир-кичкенден тазалау эм теркелени артык эм кыурагыз бутакларыни кесуу ишлени бардырылгыды.

«ХОЛАНЛАНЫ МАРЗИЯТ. Суратланы автор алганды.

УЛШАПЛАНЫ МУРАТ.

Кырамашы

Ахшы атламла

Кыабарты-Малкыр Республиканы жол молак жаны бла кыярал комитети кеп болмай кыураалганды. Алай ол кысыка заманын ичинде аны, автомобиль, жолланы сактау, хайырлануу эл жангыртуу жаны бла белюмю бир кыауму ишле тамамалганды. Аланы санында 2012 жылда регион жоллары кыайсыларында эм муниципалый райононда тротуурларга бла кыабартыла барганызлага ремонт этилгире керек болганыларны тизмелерин кыурагандыла. Дагыда бу комитет юсюндагы жылы биринчи кварталында черкелде кыюрлени топлери бла барган суу ызылан таз халгача келтируу жаны бла ишлени бардырууу проектин да кыураганды.

Кырамашы

Ахшы атламла

Кыабарты-Малкыр Республиканы жол молак жаны бла кыярал комитети кеп болмай кыураалганды. Алай ол кысыка заманын ичинде аны, автомобиль, жолланы сактау, хайырлануу эл жангыртуу жаны бла белюмю бир кыауму ишле тамамалганды. Аланы санында 2012 жылда регион жоллары кыайсыларында эм муниципалый райононда тротуурларга бла кыабартыла барганызлага ремонт этилгире керек болганыларны тизмелерин кыурагандыла. Дагыда бу комитет юсюндагы жылы биринчи кварталында черкелде кыюрлени топлери бла барган суу ызылан таз халгача келтируу жаны бла ишлени бардырууу проектин да кыураганды.

Кырамашы

Ахшы атламла

Кыабарты-Малкыр Республиканы жол молак жаны бла кыярал комитети кеп болмай кыураалганды. Алай ол кысыка заманын ичинде аны, автомобиль, жолланы сактау, хайырлануу эл жангыртуу жаны бла белюмю бир кыауму ишле тамамалганды. Аланы санында 2012 жылда регион жоллары кыайсыларында эм муниципалый райононда тротуурларга бла кыабартыла барганызлага ремонт этилгире керек болганыларны тизмелерин кыурагандыла. Дагыда бу комитет юсюндагы жылы биринчи кварталында черкелде кыюрлени топлери бла барган суу ызылан таз халгача келтируу жаны бла ишлени бардырууу проектин да кыураганды.

«Холанланы Марзият. Суратланы автор алганды.

Улшапланы Мурат.

